

Kitap İnceleme / Book Review

**Batı Afrika'da Arap Edebiyatı ve Sömürgecilik
Karşısındaki Rolü**

**Arabic Literature in West Africa and Its Role Against
Colonialism**

Merve ŞİMŞEK

Gazi Üniversitesi
Gazi University
mervesimsek848@gmail.com
ORC ID: 0009-0000-9549-2973

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Kitap İnceleme / Book Review
Geliş Tarihi / Received : 07.10.2025
Kabul Tarihi / Accepted : 17.12.2025
Yayın Tarihi / Published : 30.12.2025
Yayın Sezonu / Pub Date Season : Aralık / December
Cilt / Volume : 3 • Sayı / Issue: 2 • Sayfa / Pages: 195-197

Atıf / Cite as

ŞİMŞEK M. (2025). Batı Afrika'da Arap Edebiyatı ve Sömürgecilik Karşısındaki Rolü.
Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi, 3/2, 195-197

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları Dergisi uluslararası, bilimsel ve hakemli bir dergidir. Tüm hakları saklıdır.
Journal of Interdisciplinary African Studies is an international, scientific and peer-reviewed journal.
All rights reserved

**Batı Afrika'da Arap Edebiyatı ve Sömürgecilik Karşısındaki Rolü
(Youssoufa SOUMANA) Fecr Yayınları, Ankara, 2023, 500 sayfa.**

Youssoufa SOUMANA 1985 yılında bir Batı Afrika ülkesi olan Nijer'in Namaro şehrinde doğmuştur. İlk ve orta öğretimini Togo'da tamamlamıştır. 2008 yılında Nijer İslâm Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun olmuştur. 2014'te Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri bölümünden mezun olmuştur. 2021 yılında Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Arap Dili ve Belâgatı alanında doktorasını tamamlamıştır. 2011 yılında Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesine okutman, 2018 yılında öğretim görevlisi olarak atanmıştır. 2021 yılında doktor unvanını alan yazar, şuanda aynı Üniversitede doktor öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Kitapta Afrika'da Arap Edebiyatının doğuşundan günümüze kadar geçirdiği süreç detaylı bir şekilde ele alınmış ve örneklerle zenginleştirilmiştir. Kitap altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu ve amacı, kapsamı ve sınırlıkları ve yönteminden bahsedilmiştir. İkinci bölümde konu ile ilgili yapılan önceki çalışmalara yer verilmiş, Arapça, Türkçe ve Batı diliyle yazılmış kaynaklar incelenmiş ve bu çalışmaların içeriklerine ve kapsamlarına değinilmiştir. Yazar bu kaynak incelemeleri sonucunda Afrika Arap edebiyatının istenen ölçüde tanınmadığını ifade etmekte ve eserin bu alandaki boşluğun doldurulmasında bir adım olmasını ve bu alanda yapılacak olan gelecekteki çalışmalara yol gösterici bir çalışma olmasını hedeflediğini belirtmiştir. Kitap bu hususta gerek kronolojik anlatımı gerekse detaylı örneklemeler ve yazarın açıklamalarıyla bir kaynak kitap niteliği taşıdığı düşünülmektedir.

Kitabın üçüncü bölümünde Batı Afrika'nın İslam öncesi ve İslam sonrasındaki durumu genel olarak incelenmiştir. Bu, o dönemdeki halkın yaşayış tarzı ve Arap edebiyatı ve İslam dini ile tanışmadan önce bölgede hakim olan dil ve edebiyat anlayışını anlayabilmemiz açısından önem arz etmektedir. Bu bölümde öncelikle bölgenin İslam öncesindeki tarihi ve coğrafi, sosyal ve kültürel, iktisadi ve siyasi durumu incelenmiştir. Daha sonrasında İslam sonrasındaki dönem ele alınmış, İslam'ın girişi ve yayılmasını etkileyen faktörlere yer verilmiştir. Akabinde Batı Afrika'da kurulan ve Arap edebiyatının gelişmesinde katkı sağlayan başlıca İslami imparatorluklardan bahsedilmiştir.

Dördüncü bölümde öncelikle Afrika Arap Edebiyatından önce bölgedeki edebiyattan bahsedilmiştir. Her bir edebi türe örnekler verilmiştir. Bu bölümde Batı Afrika'nın atasözleri ve deyimleriyle Türk atasözleri ve deyimlerindeki karşılığının bulunduğu bir tabloya yer verilmiştir. Bu atasözleri ve deyimler arasındaki benzerlik ve farklılıkları karşılaştırmalı bir şekilde görebilmek okurun hem dikkatini çekmekte hem de keyifli ve öğretici bir okuma sağlamaktadır. Ardından Batı Afrika'daki Arap edebiyatı ve bölgede inşa edilen ilmi merkezler ele alınmış, Batı Afrika Arap edebiyatındaki şiir ve nesir örneklerine geniş bir bölüm ayrılmıştır.

Beşinci bölümde Avrupalıların Batı Afrika'yı keşfi ile birlikte sömürgeciliğin başlaması ve bölgede yayılmasından bahsedilmiştir. Sömürgeciler bölgeye girdikleri zaman büyük bir direnişle karşılaşmışlardır. Bu şekilde hakimiyet kuramayacaklarını anlamış ve bölgede okullar açarak çocukları kendi istedikleri şekilde yetiştirmeyi hedeflemiş, Arap dili ve dini dersleri kaldırmışlardır. Çocukları bu okullara göndermesi için ailelere teşvik edici ve baskıcı yöntemler uygulanmıştır. Bu bölümde sömürgecilerin Batı Arap Edebiyatını asimile etmek için bölgede kurdukları modern okullardan, bu sömürgecilik karşısında gerçekleştirilen direniş hareketlerinden bahsedilmiştir. Ayrıca bu uzun direnişler sonunda sömürgecilerin Afrikalıların farklı inanç ve tarikatlarda olması ve birlik ruhunun olmamasından dolayı Batı Afrika'yı kontrol altına almalarından söz edilmektedir. Öte yandan bu bölümde Batı Afrika bağımsızlığını kazandıktan sonra modern

eğitim sisteminde Arap dili ve edebiyatının konumundan ve Batı kùltürünün Afrika Arap edebiyatına etkisine değinilmiştir. Bu bölümde Batı Afrika bölgesindeki okulların sömürge ve baskı dönemindeki ve sonrasındaki müfredatları tablo halinde incelenmektedir. Bu da okullardaki müfredatlar arasındaki farkı somutlaştırmakta, yazarın açıklamalarıyla birlikte daha anlaşılır kılmaktadır.

Kitabın altıncı bölümünde ise Afrika Arap Edebiyatının 19. Yüzyıldan günümüze kadar olan zaman dilimindeki başlıca direniş edebiyatçıları listelenmiş, bu edebiyatçıların direniş şiirleri ve nesirlerine yer verilmiştir. Yazar eserindeki bütün Arapça şiir ve nesir örneklerini herkes tarafından kolaylıkla okunup anlaşılabilmesi için harekelendirmiş ve hemen ardından tercümelerine yer vermiştir. Kitabın bu bölümü gerek bu alanda çalışanlar gerekse Arap edebiyatına ilgi duyanlar için örneklerle oldukça zengin bir içeriğe sahiptir.

Kitabın en sonunda yer alan eklerde Batı Afrika ÷lkelerine, Batı Afrika'da kurulan İslami Devletlere, Batı Afrika da dahil olmak üzere Afrika'daki Müslüman nüfus oranına, araştırmada yer alan mektup ve kasidelerin bazı asıl nüshalarına ve Batı Afrikalı şairlerin seçilmiş bazı kasidelerine yer verilmiştir. Kitabın sonunda yer alan bu ekler, bu alana ilgi duyan ve bu alanda çalışan kimseler için faydalı bir çalışma olduğu düşün÷lmektedir.

Kitap daha önce kimsenin çalışmadığı bir konuyu detaylı ve düzenli bir şekilde ele aldığı için oldukça önemli ve değeri bir çalışmadır. Bir tarih kitabı niteliği taşımasına rağmen yazarın basit ve anlaşılır bir dil kullanması, kitabında çokça örneklere ve tablolara yer vermesi sayesinde kolay ve anlaşılır bir eser özelliği taşımaktadır. Ayrıca kitap geçmişten günümüze Batı Afrika halkını, Arap edebiyatından önce ve sonra bölgedeki edebiyat ve dil anlayışını, sömürgecilik dönemi ve sonrasında günümüze kadar olan süreçte Arap edebiyatının bölgedeki durumunu ve önemini detaylı bir şekilde ve örneklerle ele almaktadır. Dolayısıyla bu alanda çalışanlar için eser adeta bir kaynak kitap niteliği taşımaktadır. Arap edebiyatına ilgişi olanlar içinse keyifli ve öğretici bir kitap niteliğindedir.

